

Harold Bloom / Komedijska zabluda¹

¹ Bloom, H. (1999) *The Comedy of Errors* u *Shakespeare The Invention of the Human*, New York City: Riverhead Books, str. 21

U Komediji zabluda, Shakespeare spaja Plautove Blizance: (Menehmi) / The Two Menaechmuses / s natuknicama, istog dramatičara, iz Amphitryona te prikazuje izvanredan apsurd jednojajčanih blizanaca

Najkraće i najjednaciše nije Shakespeareovo djelo *Komediju zabluda* mnogi znanstvenici smatraju njegovim prvim ostvarenjem, a u što ja sumnjam. Naime, tu pokazuje takvu vještinu, doista, tu je majstorstvo na djelu – lik s kojim započinje, kao i scensko umijeće - nadmašuju trilogiju *Henrika VI.* i prilično jadnu komediju *Dva veronska plemića*. Istina je da je u komediji Shakespeare od početka mogao biti slobodan i djelovati sam, dok Marlowova sjena zamračuje ranu povijest (uključujući *Richarda III.*) i *Tita Andronika*. Ipak, čak i ako se uzme u obzir Shakespeareova komedijaška genijalnost, *Komedija zabluda* ne čita se i ne izvodi kao početničko djelo. Riječ je o iznimno sofisticiranoj obradi (i poboljšanju) Plauta, rimskog komediografa, kojeg većina gledatelja poznaje kroz glazbenu adaptaciju *A Funny Thing Happened on Way to the Forum* (*Smiješne su se stvari dogodile na putu za Forum*). Samog Shakespearea sjajno su adaptirali Rodgers i Hart, koji su za *The Boys from Syracuse* (*Dječaci iz Sirakuze*) kao svoj izvor uzeli *Komediju zabluda*, baš kao što je Cole Porter kasnije upotrijebio *The Taming*

of the Shrew (*Kroćenje goropadnice*) za svoj mjuzikl *Kiss Me Kate* (*Poljubi me, Kato*).

U *Komediji zabluda*, Shakespeare spaja Plautove *Blizance: (Menehmi) / The Two Menaechmuses* / s natuknicama, istog dramatičara, iz *Amphitryona* te prikazuje izvanredan apsurd jednojajčanih blizanaca. Nalazimo se u Grčkoj, u Efezu (gdje ćemo opet biti na drugom kraju Shakespeareove karijere, u *Periklu*), i ne idemo drugamo, u toj drami tako pažljivo ograničenoj u prostoru i vremenu (u jednom jedinom danu). Antifol iz Sirakuze / Antipholus of Syracuse stiže u Efez sa svojim slugom Dromijom. Njegov brat blizanac, Antifol iz Efeza također ima slugu po imenu Dromio, njegova identičnog blizanca. Trgovac iz Sirakuze i njegov sluga nisu stigli u Efez poslom, već u obiteljskoj potrazi za nestalom braćom.

Ta je potraga također svrha trgovca Egeona iz Sirakuze, oca dvojice Antifola, koji ulazi u Efez da bi ga odmah uhitili u ime Vojvode, koji osuđuje nesretnog Egeona da mu odrube glavu pri zalasku sunca. Sirakuza i Efez žestoki su neprijatelji. To daje *Komediji zabluda* prilično snažan početak, nimalo plautovski:

Egeon:

„Nastavite, Soline, da me gurnete u propast
I smrtnom osudom okončate nevolje i sve.”¹

¹ Shakespeare, W. (2007) *Komedija zabluda* u *Komedije*, Zagreb: Matica hrvatska, str. 7, prijevod M. Maras

Vojvoda Solin sa žaljenjem, ali čvrsto uvjerava Egeona da će doista platiti glavom, osim ako se ne plati otkupnina od sto maraka. Kao odgovor na Vojvodino ispitivanje, Egeon nam pripovijeda fantastično, doista nevjerovatno predivo o brodolomu koji se dogodio prije dvadeset i tri godine, a koji je njegovu obitelj raspolovio, odvojivši muža, i po jednog od blizanca, od supruge i druge djece. Posljednjih pet godina, kaže Egeon, tragao je za nestalim trojcem, a njegova tjeskoba što ih nije pronašao govori o njegovoj mučnoj spremnosti na pogubljenje:

„Tješim se barem ovim: kad se vaše riječi izvrše,
i moje nevolje jednako će se okončati s večernjim
suncem.”²

To jedva da su naglasci komedije, a kamoli udarne farse koja će nas uskoro obuzeti. No Shakespeare, koji će kasnije postati suptilnijim od svih dramatičara, već je u *Komediji zabluda* vrlo dvosmislen. Blizanci Antifoli slika su i prilika jedan drugog, no ipak su vrlo različiti. Temperament Antifola Sirakužanina je kvazimetafizički:

„Tko me preporučuje mojem vlastitom zadovoljstvu,
preporučuje me nečemu što ne mogu dobiti.
Ja sam na ovome svijetu kao kap vode
koja u oceanu traži drugu kap;
i kada padne u nj da nađe svoju družicu,
neprimjetljiva i željna znanja, sama se izgubi.
Tako ja nesretan, da bih našao majku i brata,
u potrazi za njima, sam se gubim.”³

Ti često navođeni stihovi proturječe našim uobičajenim prvim dojmovima iz *Komedije zabluda* kao o čisto razula-

Shakespeare, W. (1963) *The Comedy of Errors*, New York: Pocket Books, str. 1

*Egeon. Proceed, Solinus, to procure my fall,
And by the doom of death end woes and all.*

² Shakespeare, W. (2007) *Komedija zabluda* u *Komedije*, op. cit. str. 10

Shakespeare, W. (1963) *The Comedy of Errors*, op. cit. str. 2
*Yet this is my comfort; when your words are done,
My woes end likewise with the evening sun.*

³ Shakespeare, W. (2007) *Komedija zabluda* u *Komedije*, op. cit. str. 15

Shakespeare, W. (1963) *The Comedy of Errors*, op. cit. str. 8
He that commends me to mine own content
Commends me to the thing I cannot get.

I to the world am like a drop of water
That in the ocean seeks another drop,
Who, falling there to find his fellow forth,
(Unseen, inquisitive) confounds himself.
So I, to find a mother and a brother,
In quest of them, unhappy, lose myself.

[I.ii.33-40]

TEORIJA

renoj farsi, baš kao što Egeonove tužaljke jasno nadilaze očekivane situacije farse.

Efeški Antifol nije baš zanimljiv momak, u usporedbi sa svojim sirakuškim blizancem, na koga se Shakespeare odlučio usredotočiti. Djelomice, Antifol Sirakužanin ima koristi, kako nam djeluje, od onoga što ga zbunjuje: neobičnosti Efeza.

Budući da se Poslanica sv. Pavla Efežanima poziva na njihovu „rijetku umjetnost”, publika upoznata s Biblijom očekivala bi da se grad (iako se očito radi o Shakespeareovu Londonu) doima kao mjesto čarobnjaštva, svojevrsna vilinska zemlja u kojoj se može dogoditi bilo što, osobito posjetiteljima. Antifol Sirakužanin, koji se već pogubio prije ulaska u Efez, gotovo gubi osjećaj identiteta tijekom igre.

Možda je svaka farsa implicitno metafizička; Shakespeare odstupa od Plauta otvarajući nelagodu. *Komedija zabluda* kreće prema ludom nasilju, u kojem, međutim, nitko ne strada osim šarlatanskog egzorciste, dr. Pincha. (u hrvatskom prijevodu Mate Marasa – doktor – Koštunij)⁴. To je predstava u kojoj nikome, čak ni publici, ne može biti dopušteno da događaje razriješi sve do samog kraja, kada dva seta blizanaca stoje jedni pored drugih. Shakespeare publici ne da naslutiti da je efeška opatica (vjerojatno Dijanina svećenica) izgubljena majka Antifola sve dok se ne odluči izjasniti. Možemo se pitati, ako to želimo, zašto je bila u Efezu dvadeset i tri godine, a da se nije razotkrila svom sinu koji tamo stanuje, ali to bi bilo jednako nevažno kao i pitati se kako i zašto su dva seta blizanaca identično odjeveni na dan dolaska dječaka iz Sirakuze. Takve posebnosti uobičajene su u *Komediji zabluda*, gdje razgraničenja između nevjerovatnog i nemogućeg postaju prilično sablasna.

Obilna zabava kakva i mora biti u tom žestokom malom komadu također je jedno od polazišta za Shakespeareovo ponovno otkrivanje čovjeka. Uloga u farsi teško da se čini arenom za unutarnji život, ali žanr nikada nije ograničio Shakespearea, čak ni kad se radi o podrijetlu, a Antifol Sirakužanin skica je za ponore sebstva koji slijede. Čak i kad razmišlja o razgledavanju, blizanac u posjetu primjećuje: „Izgubit ću se, / i lutati gore dolje da razgledam grad.” / „I will go lose myself, / And wander up and down

⁴ Shakespeare, W. (2007) *Komedija zabluda* u *Komedije*, op. cit. str. 7

to view the city.” Ne gubite sebe da biste se pronašli u *Komediji zabluda*, koja teško da je kršćanska parabola. Na kraju predstave, dva Dromija oduševljena su jedan drugim, ali zajednički odgovor dvaju Antifola, kao što ćemo vidjeti, ostaje zagonetan. Ništa ne može biti neobičnije od odgovora efeškog mještanina, toliko ogorčenog da se u njegov sigurni identitet ikad treba posumnjati, kao žalba sirakuškog *istražitelja* Luciani, njegovoj šogorici:

Antifol Sirakužanin:

„Mila gospo, ja sam ne znam drugog imena, niti znam kojim čudom pogađate moje ime; svojim znanjem i ljupkošću prikazujete ništa manje nego da ste zemno čudo, više božansko nego zemno. Poučite me, dragi stvore, kako da razmišljam i govorim; rastvorite pred mojim grubim zemaljskim poimanjem – što je otupjelo u zabludama, mlitavo, plitko, slabašno

– skriveno značenje varke u vašim riječima. Zašto se trudite protiv nevine istine duše moje da je nagnate na lutanje kroz nepoznato polje? Jeste li božanstvo? Hoćete li me iznova stvoriti? Onda me preobrazite, i ja ću se vašoj vlasti pokoriti. Ali ako sam ja ovaj ja, onda dobro znam da vaša ucviljena sestra nije moja supruga, niti njezinoj postelji dugujem ikakvu poslušnost; mnogo više, mnogo više vi privlačite mene. Oh, nemojte me zavoditi pjevom slatke sirene Da bi me utopila u poplavi suza tvoje sestre; zapjevaj za sebe, sireno, i ja ću podjetinjiti za te; ponad srebrnih vala razaspi svoje kose zlatne, i ja ću ih uzeti za postelju, i na njih leći, i uz tu divnu pretpostavku u mislima reći kako dobiva u smrti tko na takav način klone; a ljubav kad je laka, nek se utopi ako tone.”⁵

5 Shakespeare, W. (2007) *Komedija zabluda* u *Komedije*, op. cit. str. 41/42
Shakespeare, W. (1963) *The Comedy of Errors*, op. cit. str. 33/34
Sweet mistress, what your name is else I know not,
Nor by what wonder you do hit of mine;
Less in your knowledge and your grace you show not
Than our earth’s wonder, more than earth divine.
Teach me, dear creature, how to think and speak;
Lay open to my earthy gross conceit,
Smother’d in errors, feeble, shallow, weak,
The folded meaning of your words’ deceit.
Against my soul’s pure truth why labour you
To make it wander in an unknown field?
Are you a god? would you create me new?
Transform me then, and to your power I’ll yield.
But if that I am I, then well I know
Your weeping sister is no wife of mine,
Nor to her bed no homage do I owe;
Far more, far more to you do I decline;

Snaga djelomično dolazi od očaja; Antifol Sirakužanin zaljubljuje se pronalazeći sebe, pretkazavši erotski obrazac koji će biti obzirno ismijan u *Izgubljenom ljubavnom trudu* / *Love’s Labour’s Lost*. Tu dovitljivi Biron (izvorno Berowne) odvažno sekularizira kršćanski paradoks koji Shakespeare izbjegava u *Komediji zabluda*:

„...izgubimo jedanput svoje prisege da bismo našli sebe, ili inače gubimo sebe da bismo očuvali svoje prisege, Pobožnost je biti ovako krivokletan; jer milosrđe ovako ispunjava zakon: a tko može odijeliti ljubav od milosrđa? ”⁶

Sv. Pavao nije zapravo to htio reći „tko drugoga ljubi, ispunio je Zakon” / „he that loveth another hath fulfilled the law”, ali *Izgubljeni ljubavni trud* nije, naravno, više pavlinski nego *Komedija zabluda*. Antifol Sirakužanin voli Lucianu ne da bi ispunio Zakon, čak i zbog svog izgubljenog bića, već da postigne preobražaj, da ponovno bude stvoren. Shakespeare nam ne dopušta da se zadržavamo u ovom planiranju, već nas vodi urnebesnom dijalogu između Antifola Sirakužanina i Dromija, koji se tiče Nell, djevojke iz kuhinje, a koja je zamijenila posjetitelja Dromija sa svojim suprugom, Dromijom Efežaninom. Nell je djevojka krasnih oblina, izazivajući čudesne geografske pretpostavke:

Antifol Sirakužanin: Onda je prilično široka.

Dromio Sirakužanin: Nije dublja od glave do pete, nego od boka do boka; Okrugla je kao zemaljska kugla; na njoj bi mogao zemlje otkrivati.

Antifol Sirakužanin: U kojem dijelu njezina tijela stoji Irska?

Dromio Sirakužanin: Bogme, gospodine, u njezinim guzovima, otkrio sam je po močvarama.

Antifol Sirakužanin: Gdje je Škotska?

Dromio Sirakužanin: Nju sam našao po krševitosti, na grubom dlanu.

O, train me not, sweet mermaid, with thy note,
To drown me in thy sister’s flood of tears;
Sing, siren, for thyself, and I will dote;
Spread o’er the silver waves thy golden hairs,
And as a bed I’ll take thee, and there lie,
And in that glorious supposition think
He gains by death that hath such means to die;
Let Love, being light, be drowned if she sink.
[III.ii.29-52]

6 Shakespeare, W. (2007) *Izgubljen ljubavni trud* u *Komedije*, Zagreb: Matica hrvatska, str. 397, prijevod M. Maras
Shakespeare, W., *Love’s Labour’s Lost*
Let us once lose our oaths to find ourselves,
Or else we lose ourselves to keep our oaths.
It is religion to be thus forsworn;
For charity itself ulfills the law;
And who can sever love from charity? (IV.iii.358-62)

Antifol Sirakužanin: Gdje je Francuska?
Dromio Sirakužanin: Na čelu koje se osulo i odmetnulo, ratuje s njezinom kosom.

Antifol Sirakužanin: Gdje je Engleska?

Dromio Sirakužanin: Tražio sam kredne litice, ali nisam mogao naći nikakve bjeline na njima. Ali mislim da je bila na njezinoj bradi, zbog slane izlučine što teče između Francuske i nje.

Antifol Sirakužanin: Gdje je Španjolska?

Dromio Sirakužanin: Vjere mi, nisam je vidio; ali sam je vrlo oćutio u njezinu dahu.

Antifol Sirakužanin: Gdje je Amerika? Gdje su obje Indije?

Dromio Sirakužanin: O, gospodine, na njezinu nosu, koji je sav ukrašen rubinima, smaragdima i safirima, a svoju bogatu vanjštinu naginje prema vrelom dahu Španjolske, koja je poslala cijele armade karaka da se ukrcaju u njezinu nosu.

Antifol Sirakužanin: Gdje je ležala Belgija.

Nizozemska?

Dromio Sirakužanin: O gospodine, nisam gledao tako nisko?!

Taj sjajni *tour de force* oličenje je *Komedije zabluda*, čiji je smijeh uvijek dobrohotan. Scena prepoznavanja, Shakespeareova prva u nečemu što će kasnije postati izvanrednom procesijom, potiče zapanjenog Vojvodu od Efeza na najdublje razmišljanje o predstavi:

7 Shakespeare, W. (2007) *Komedija zabluda* u *Komedije*, op. cit. str. 46
Shakespeare, W. (1963) *The Comedy of Errors*, op. cit. str. 36/
Syr. Ant. Then she bears some breadth?
Syr. Dro. No longer from head to foot than from hip to hip; she is spherical, like a globe; I could find out countries in her.
Syr. Ant. In what part of her body stands Ireland?
Syr. Dro. Marry, sir, in her buttocks; I found it out by the bogs.
Syr. Ant. Where Scotland?
Syr. Dro. I found it by the barrenness, hard in the palm of the hand.
Syr. Ant. Where France?
Syr. Dro. In her forehead, armed and reverted, making war against her heir.
Syr. Ant. Where England?
Syr. Dro. I looked for the chalky cliffs, but I could find no whiteness in them. But I guess it stood in her chin, by the salt rheum that ran between France and it.
Syr. Ant. Where Spain?
Syr. Dro. Faith, I saw it not; but I felt it hot in her breath.
Syr. Ant. Where America, the Indies?
Syr. Dro. Oh, sir, upon her nose, all o’er-embellished with rubies, carbuncles, sapphires, declining their rich aspect to the hot breath of Spain, who sent whole armadoes of carracks to be ballast at her nose.
Syr. Ant. Where stood Belgia, the Netherlands?
Syr. Dro. Oh, sir, I did not look so low.
[III.ii.110-38]

„Jedan od ovih ljudi je duh pratilac drugomu; I tako, od njih, koji je prirodan čovjek, a koji duh? Tko će ih odgonetnuti?”⁸

Iako se Antifola Sirakužanina ne može nazvati demonskim ili pratećim duhom njegova brata, jedan od mogućih odgovora na pitanja vojvode mogao bi biti da bi pronicljivi gledatelj mogao locirati duha u strancu, a prirodnog čovjeka u efeškom trgovcu. Shakespeare, koji će usavršiti umjetnost elipse, ovdje počinje tako što dvojici Antifola ne daje nikakvu emotivnu reakciju na njihov ponovni susret. Antifol Sirakužanin zapovijeda svom Dromiju: „Zagrlj brata tamo, raduj se s njim” / „Embrace thy brother there; rejoice with him”, ali onda izlazi s vlastitim bratom, bez zagrljaja ili radosti. Bez sumnje, Antifol Sirkaužanin znatno je više zainteresiran za proganjanje Luciane, baš kao što se Antifol Efežanin želi vratiti svojoj supruzi, kući i udobnosti. Ipak, hladnoća ili nepristranost Antifola upečatljiva je i u suprotnosti sa šarmantnim ponovnim okupljanjem Dromija, kojima Shakespeare dražesno završava svoju komediju:

Dromio Sirakužanin:

Ima neka debela prijateljica u kući svoga gospodara, danas je mene umjesto tebe pogostila ručkom u kuhinji; sada će biti moja snaha, a ne moja žena.

Dromio Efežanin:

Čini mi se da si moje zrcalo, a ne moj brat: Vidim po tebi da sam ljepolik mladić.

Hoćeš li unutra, da vidimo njihove krstitke?

Dromio Sirakužanin:

Ne prije tebe, gospodine, ti si stariji od mene.

Dromio Efežanin:

To je pitanje! Kako ćemo ga riješiti?

Dromio Sirakužanin:

Izvlači ćemo slamke za prvenstvo, dotle, ti idi prvi.

Dromio Efežanin:

Onda ne, ovako:

Došli smo na ovaj svijet kao dva brata uboga,

Pa ćemo ruku pod ruku, ne jedan prije drugoga.

Izlaze.⁹

8 Shakespeare, W. (2007) *Komedija zabluda* u *Komedije*, op. cit. str. 83
Shakespeare, W. (1963) *The Comedy of Errors*, op. cit. str.73
One of these men is *genius* to the other;
And so of these, which is the natural man,
And which the spirit? Who decipherers them?
[V.i.332-34]
9 Shakespeare, W. (2007) *Komedija zabluda* u *Komedije*, op. cit. str. 87

Ta su dva napaćena klauna tijekom cijele predstave morala trpjeti brojne udarce Antifola, a publika je oduševljena kad ih vidi kako izlaze u tako dobrom raspoloženju. Kad Dromio Efežanin primjećuje: „Vidim po tebi da sam ljepolik mladić” / „I see by you I am a sweet-faced youth”, vidimo to i mi, a završni dvostih odiše međusobnom naklonošću koja je očito odsutna u dvojice Antifola. Bilo bi apsurdno opterećivati *Komediju zabluda* sociopolitičkim ili drugim aktualnim ideološkim brigama, a ipak ostaje dirljivo da Shakespeare od samog početka zagovara svoje klaunove više no svoje trgovce. ■

Prijevod: Ljiljana Filipović

Shakespeare, W. (1963) *The Comedy of Errors*, op. cit. str.77

Syr. Dro. There is a fat friend at your master’s house,
That kitchen’d me for you to-day at dinner;
She now shall be my sister, not my wife.

Epb. Dro. Methinks you are my glass, and not my brother:
I see by you I am a sweet-fac’d youth.

Will you walk in to see their gossiping?

Syr. Dro. Not I, sir, you are my elder.

Epb. Dro. That’s a question, how shall we try it?

Syr. Dro. We’ll draw cuts for the senior; till then, lead thou first.

Epb. Dro. Nay then, thus:

We came into the world like brother and brother,
And now let’s go hand in hand, not one before another.

Exeunt.

[V.i.414-26]

Reto Winckler

Ludilo, identitet, oči i uši¹

¹ Reto Winckler, “Profound farce: William Shakespeare’s *The Comedy of Errors* as Farcical Scepticism” <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/0184767817750668>

Isabella iz *Mjere za mjeru* obraća se vojvodi Vincentu:

*O vojvodo, prizivam te jer vjeruješ
Da postoji druga utjeha od ovoga svijeta,
Da me ne zanemariš tim mišljenjem
Da sam dirnuta ludilom: ne učini nemogućim
Ono što se čini nesličnim.*

Mjera za mjeru, 5.1.48-52¹

Farsična je premisa u *Komediji zabluda* da dva para identičnih blizanaca, koji također dijele ista imena i koji su odrasli odvojeno, provedu jedan dan u istom gradu, a da nisu svjesni međusobne prisutnosti. Ta je premisa uvedena u romantičnu, potpuno nefarsičnu uokvirujuću pripovijest koja publici daje nadmoćno znanje potrebno da vidi farsične zabune kakve jesu, a koja također služi za razrješavanje farsičnog čvora na kraju komada.

Od samog početka zapleta, farse i zbrke s blizancima međusobno djeluju uglavnom kao kvarovi u komunikaciji koji postaju sve ozbiljniji kako radnja odmiče. Shakespeare pažljivo konstruira obrazac postupne

¹ Oh prince, I conjure thee as thou believ’st
There is another comfort than this world,
That thou neglect me not with that opinion
That I am touched with madness: make not impossible
That which but seems unlike.

Measure for Measure, 5.1.48-52

eskalacije: dok su u prvom činu samo Dromiji ozbiljno upleteni u razne zabune oko identiteta i trpe udarce zbog njih, u drugom je činu Antifol Sirakužanin uvučen u igru kada na ulici sretne suprugu svog brata. Ona ga odmah zabunom zamijeni za svoga muža i odvede kući, gdje se on zaljubi u njezinu sestru Lucianu. Tek u trećem činu publika zapravo može vidjeti Antifola Efežanina, čovjeka za kojeg je njegov brat iz Sirakuze toliko puta zamijenjen u prva dva čina, da zbrke oko dvojice Antifola postaju pokretačem radnje. Dakle, dolazi do jasnog kretanja farsične destabilizacije s margine društva - koju predstavljaju sluge blizanci Dromiji i politički progonjeni stranac Antifol Sirakužanin, preko domaće scene kojom upravljaju žene Adriana i Luciana - prema javnoj sferi, središtu uglednog efeškog društva predstavljenog uspješnim trgovcem Antifolom Efeškim, „uživa veliki ugled”, „ima neograničeno povjerenje, jako je omiljen”²

Prekid komunikacije uzrokovan umnožavanjem blizanaca ustrojen je tijekom predstave kao slom uma. Kada Dromio Efežanin izvještava o neobjašnjivom ponašanju svog navodnog gospodara svojoj gospodarici Adriani odmah izjavljuje za navodnog Antifola Efežanina

² Shakespeare, W. (2007) *Komedija zabluda* u *Komedije*, Zagreb: Matica hrvatska, str. 70, prijevod M. Maras
Shakespeare, W. (1963) *The Comedy of Errors*, New York: Pocket Books, str. 60
...of very reverend reputation’, ‘Of credit infinite, highly beloved’ (5.1.5-6).